

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 10ης Σεπτεμβρίου 2015 *

«Προδικαστική παραπομπή — Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις — Διεθνής δικαιοδοσία και εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις — Κανονισμός (ΕΚ) 44/2001 — Άρθρο 5, σημείο 1 — Δικαιοδοσία ως προς τις διαφορές εκ συμβάσεως — Άρθρο 5, σημείο 3 — Δικαιοδοσία σε ενοχές εξ αδικοπραξίας — Άρθρα 18 έως 21 — Ατομική σύμβαση εργασίας — Σύμβαση διευθυντή εταιρίας — Λύση της συμβάσεως — Λόγοι — Κακή εκτέλεση καθηκόντων και παράνομη συμπεριφορά — Αναγνωριστική αγωγή και αγωγή αποζημιώσεως — Έννοια της “ατομικής συμβάσεως εργασίας”»

Στην υπόθεση C-47/14,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Hoge Raad der Nederlanden (Κάτω Χώρες) με απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2014, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 30 Ιανουαρίου 2014, στο πλαίσιο της δίκης

Holterman Ferho Exploitatie BV,

Ferho Bewehrungsstahl GmbH,

Ferho Vechta GmbH,

Ferho Frankfurt GmbH

κατά

Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Μ. Plešič, πρόεδρο τμήματος, Α. Ó Caoimh, C. Toader (εισηγήτρια), E. Jarašiūnas και C. G. Fernlund, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Cruz Villalón

γραμματέας: M. Ferreira, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ’ ακροατηρίου συζητήσεως της 21ης Ιανουαρίου 2015,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- οι Holterman Ferho Exploitation BV, Ferho Bewehrungsstahl GmbH, Ferho Vechta GmbH και Ferho Frankfurt GmbH, εκπροσωπούμενες από τον P. A. Fruytier, advocaat,
- ο F. Spies von Büllesheim, εκπροσωπούμενος από τους E. Jacobson και B. Verkerk, advocaten,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον T. Henze και την J. Kemper,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την A.-M. Rouchaud-Joët, τον M. Wilderspin και τον G. Wils,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 7ης Μαΐου 2015,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 5, σημεία 1 και 3, καθώς και του τμήματος 5 του κεφαλαίου II (άρθρα 18 έως 21) και του άρθρου 60, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, των Holterman Ferho Exploitation BV (στο εξής: Holterman Ferho Exploitation), Ferho Bewehrungsstahl GmbH (στο εξής: Ferho Bewehrungsstahl), Ferho Vechta GmbH (στο εξής: Ferho Vechta) καθώς και Ferho Frankfurt GmbH (στο εξής: Ferho Frankfurt) (στο εξής, από κοινού: τέσσερις εταιρίες) και, αφετέρου, του F. Spies von Büllesheim σχετικά με την ευθύνη του ως διαχειριστή των εν λόγω εταιριών και σχετικά με αγωγή αποζημιώσεως.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η Σύμβαση των Βρυξελλών

- 3 Το άρθρο 5 της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 1982, L 388, σ. 7), όπως τροποποιήθηκε με τις διαδοχικές Συμβάσεις για την προσχώρηση των νέων κρατών μελών στην εν λόγω Σύμβαση (στο εξής: Σύμβαση των Βρυξελλών), έχει ως εξής:

«Πρόσωπο που έχει την κατοικία του στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους μπορεί να εναχθεί σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος:

- 1) ως προς διαφορές εκ συμβάσεως, ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου όπου εκπληρώθηκε ή οφείλει να εκπληρωθεί η παροχή· ως προς διαφορές από ατομικές συμβάσεις εργασίας, ο τόπος αυτός είναι εκείνος όπου ο εργαζόμενος [παρέχει] συνήθως την εργασία του, ή, αν ο εργαζόμενος

δεν [παρέχει] συνήθως την εργασία του στην ίδια πάντα χώρα, ο εργοδότης είναι δυνατόν να εναχθεί ενώπιον του δικαστηρίου στην περιφέρεια του οποίου ήταν ή είναι εγκατεστημένη η επιχείρηση που τον προσέλαβε·

[...]».

Ο κανονισμός 44/2001

4 Η αιτιολογική σκέψη 13 του κανονισμού 44/2001 έχει ως εξής:

«Στις συμβάσεις ασφάλισης, καταναλωτών και εργασίας είναι σκόπιμο να προστατεύεται ο αδύναμος διάδικος με ευνοϊκότερους για τα συμφέροντά του κανόνες δικαιοδοσίας.»

5 Το άρθρο 5 του κανονισμού 44/2001 έχει ως εξής:

«Πρόσωπο που έχει την κατοικία του στο έδαφος κράτους μέλους μπορεί να εναχθεί σε άλλο κράτος μέλος:

1) α) ως προς διαφορές εκ συμβάσεως, ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου όπου εκπληρώθηκε ή οφείλει να εκπληρωθεί η παροχή·

β) για τους σκοπούς της εφαρμογής της παρούσας διάταξης και εφόσον δεν συμφωνήθηκε διαφορετικά, ο τόπος εκπλήρωσης της επίδικης παροχής είναι:

— εφόσον πρόκειται για πώληση εμπορευμάτων ο τόπος του κράτους μέλους όπου, δυνάμει της σύμβασης, έγινε ή έπρεπε να γίνει η παράδοση των εμπορευμάτων,

— εφόσον πρόκειται για παροχή υπηρεσιών ο τόπος του κράτους μέλους όπου, δυνάμει της σύμβασης, έγινε ή έπρεπε να γίνει η παροχή των υπηρεσιών,

γ) το στοιχείο α' εφαρμόζεται, εφόσον δεν εφαρμόζεται το στοιχείο β',

2) [...]

3) ως προς ενοχές εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας, ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου όπου συνέβη ή ενδέχεται να συμβεί το ζημιογόνο γεγονός.

[...]»

6 Το άρθρο 18, το οποίο περιλαμβάνεται στο τμήμα 5 του κεφαλαίου II του κανονισμού 44/2001, που φέρει τον τίτλο «Διεθνής δικαιοδοσία σε ατομικές συμβάσεις εργασίας», προβλέπει στην παράγραφο 1:

«Ως προς διαφορές από ατομικές συμβάσεις εργασίας, η διεθνής δικαιοδοσία καθορίζεται από τις διατάξεις του παρόντος τμήματος, [υπό] την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 4 και του άρθρου 5, σημείο 5.»

7 Το άρθρο 20, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού ορίζει τα εξής:

«Ο εργοδότης μπορεί να ασκήσει αγωγή μόνον ενώπιον του δικαστηρίου του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου ο εργαζόμενος έχει την κατοικία του.»

8 Το άρθρο 60, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001 ορίζει:

«Για την εφαρμογή του ανά χείρας κανονισμού, εταιρία ή άλλο νομικό πρόσωπο έχει την κατοικία της στον τόπο στον οποίο έχει:

- α) την καταστατική της έδρα·
- β) την κεντρική της διοίκηση ή
- γ) την κύρια εγκατάστασή της.»

Το ολλανδικό δίκαιο

9 Ο αστικός κώδικας (Burgerlijk Wetboek, στο εξής: BW) περιλαμβάνει το βιβλίο 2 με τίτλο «Νομικά πρόσωπα», το οποίο στο άρθρο 2:9 προβλέπει τα εξής:

«1. Ο διευθυντής υπέχει υποχρέωση, έναντι του νομικού προσώπου, να εκτελεί ορθώς τα καθήκοντά του. Στο καθήκον αυτό υπάγονται όλα τα διαχειριστικά καθήκοντα που δεν έχουν ανατεθεί σε άλλους διευθυντές εκ του νόμου ή εκ του καταστατικού.

2. Ο διευθυντής έχει ευθύνη για την γενική πορεία των υποθέσεων. Είναι συνολικώς υπεύθυνος για κακή διαχείριση, εκτός εάν, λαμβανομένων υπόψη ιδίως των καθηκόντων που έχουν ανατεθεί σε άλλον, δεν προσάπτεται τίποτε σε βάρος του και δεν επέδειξε αμέλεια κατά τη λήψη των μέτρων για την πρόληψη των συνεπειών της κακής διαχειρίσεως.»

10 Το βιβλίο 6 του BW, που αφορά τις «[γ]ενικές διατάξεις για τις ενοχικές αξιώσεις», περιλαμβάνει τον τίτλο 3 που φέρει την επικεφαλίδα «Αδικοπραξία και οιονεί αδικοπραξία», το οποίο προβλέπει στο άρθρο 6:162:

«1. Όποιος διαπράττει έναντι άλλου προσώπου άδικη πράξη που μπορεί να καταλογιστεί σ' αυτόν υποχρεούται να αποκαταστήσει τη ζημία που το άλλο πρόσωπο υπέστη από την πράξη αυτή.

2. Ως άδικη πράξη νοείται κάθε προσβολή δικαιώματος και κάθε πράξη ή παράλειψη αντίθετη προς νόμιμη υποχρέωση ή προς τα χρηστά ήθη, εφόσον δεν συντρέχει λόγος που αίρει τον άδικο χαρακτήρα της.

3. Άδικη πράξη μπορεί να καταλογιστεί σε εκείνον που τη διέπραξε αν μπορεί να αποδοθεί σε πταίσμα του ή σε γεγονός για το οποίο φέρει ευθύνη βάσει του νόμου ή κατά τα χρηστά ήθη.»

11 Στο βιβλίο 7 του BW, που φέρει την επικεφαλίδα «Ειδικές συμβάσεις», ο τίτλος 10 σχετικά με τη «[σ]ύμβαση εργασίας» ορίζει στο άρθρο 7:661:

«1. Υπάλληλος ο οποίος, στο πλαίσιο της εκτελέσεως της συμβάσεώς του, προκαλεί ζημία στον επιχειρηματία ή σε τρίτον τον οποίο ο επιχειρηματίας υποχρεούται να αποζημιώσει δεν ευθύνεται συναφώς έναντι του επιχειρηματία παρά μόνον εάν η ζημία είναι αποτέλεσμα δόλου ή ηθελημένης αμέλειας εκ μέρους του. Λαμβανομένης υπόψη της φύσεως της συμβάσεως, από συγκεκριμένες περιστάσεις μπορεί να συναχθεί διαφορετικό συμπέρασμα από αυτό που συνάγεται στην προηγούμενη παράγραφο.

2. Παρέκκλιση από τα οριζόμενα στην παράγραφο 1 και στο άρθρο 170, παράγραφος 3, του βιβλίου 6 κατά τρόπο επιζήμιο για τον εργαζόμενο επιτρέπεται μόνο βάσει γραπτής συμβάσεως και μόνον εφόσον ο εργαζόμενος έχει ασφαλιστεί προς τούτο.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 12 Όπως προκύπτει από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, η Holterman Ferho Exploitatie είναι εταιρία χαρτοφυλακίου εγκατεστημένη στις Κάτω Χώρες. Έχει τρεις γερμανικές θυγατρικές, τη Ferho Bewehrungsstahl, τη Ferho Vechta και τη Ferho Frankfurt, όλες εγκατεστημένες στη Γερμανία.
- 13 Με απόφαση της 25ης Απριλίου 2001, η συνέλευση των μετόχων της Holterman Ferho Exploitatie διόρισε διευθυντή της εταιρίας αυτής τον F. Spies von Büllesheim, Γερμανό υπήκοο και κάτοικο Γερμανίας, ο οποίος ήταν επίσης διαχειριστής και πληρεξούσιος των τριών γερμανικών θυγατρικών.
- 14 Στις 7 Μαΐου 2001, η Holterman Ferho Exploitatie και ο F. Spies von Büllesheim σύναψαν σύμβαση, συνταχθείσα στη γερμανική γλώσσα, η οποία επικυρώνει τον διορισμό του F. Spies von Büllesheim ως διευθυντή («Geschäftsführer») και περιγράφει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του (στο εξής: σύμβαση της 7ης Μαΐου 2001).
- 15 Στις 20 Ιουλίου 2001, ο F. Spies von Büllesheim έγινε διαχειριστής της Holterman Ferho Exploitatie.
- 16 Όπως προκύπτει από τα στοιχεία που παρέσχον οι διάδικοι κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ο F. Spies von Büllesheim κατείχε επίσης μετοχές της Holterman Ferho Exploitatie, την πλειοψηφία των οποίων κατείχε ωστόσο ο M. Holterman.
- 17 Στις 31 Δεκεμβρίου 2005, έληξε η συμβατική σχέση του F. Spies von Büllesheim με τη Ferho Frankfurt και στις 31 Δεκεμβρίου 2006 έληξε η συμβατική σχέση του με τις Holterman Ferho Exploitatie, Ferho Bewehrungsstahl και Ferho Vechta.
- 18 Λόγω φερόμενων σοβαρών παραπτώματων κατά την άσκηση των καθηκόντων του, οι τέσσερις εταιρίες άσκησαν αναγνωριστική αγωγή και αγωγή αποζημιώσεως κατά του F. Spies von Büllesheim ενώπιον του Rechtbank Almelo (Κάτω Χώρες).
- 19 Οι εν λόγω εταιρίες διατείνονται κυρίως ότι ο F. Spies von Büllesheim άσκησε κακώς τα καθήκοντα του διαχειριστή και για τον λόγο αυτόν έχει ευθύνη έναντι των εταιριών αυτών δυνάμει του άρθρου 2:9 του BW. Προέβαλαν επίσης δόλο ή ηθελημένη αμέλεια κατά την εκτέλεση της εργασιακής του συμβάσεως βάσει του άρθρου 7:661 του BW. Επικουρικώς, οι τέσσερις εταιρίες διατείνονται ότι τα σοβαρά παραπτώματα του F. Spies von Büllesheim κατά την άσκηση των καθηκόντων του συνιστούν παράνομη συμπεριφορά βάσει του άρθρου 6:162 του BW.
- 20 Ο F. Spies von Büllesheim υποστηρίζει ότι τα δικαστήρια της Ολλανδίας δεν είναι αρμόδια να εκδικάσουν τη διαφορά.
- 21 Το Rechtbank Almelo έκρινε ότι δεν ήταν αρμόδιο ούτε βάσει του άρθρου 5, σημείο 1, του κανονισμού 44/2001 ούτε βάσει του σημείου 3 του άρθρου αυτού.
- 22 Το Gerechtshof te Arnhem επικύρωσε την απόφαση του Rechtbank Almelo.
- 23 Όσον αφορά την αγωγή της Holterman Ferho Exploitatie, η οποία στηρίζεται σε κακή διαχείριση της εν λόγω εταιρίας από τον F. Spies von Büllesheim, το Gerechtshof te Arnhem έκρινε ότι ο κανονισμός 44/2001 δεν ορίζει καμία ειδική δικαιοδοσία, οπότε, κατ' αρχήν, έχει εφαρμογή ο κανόνας του άρθρου 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001. Επομένως, ο F. Spies von Büllesheim μπορούσε να εναχθεί μόνον ενώπιον δικαστηρίου της Γερμανίας.
- 24 Όσον αφορά την απαίτηση της Holterman Ferho Exploitatie, η οποία στηρίζεται στην ευθύνη του F. Spies von Büllesheim για κακή εκτέλεση της συμβάσεως της 7ης Μαΐου 2001, το Gerechtshof te Arnhem έχει την άποψη ότι η σύμβαση αυτή πρέπει να χαρακτηριστεί ως «ατομική σύμβαση εργασίας» κατά την έννοια του άρθρου 18, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001. Δυνάμει του

άρθρου 20, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού, η αγωγή του εργοδότη μπορεί να ασκηθεί μόνον ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου κατοικεί ο εργαζόμενος. Εφόσον ο F. Spies von Büllesheim είναι κάτοικος Γερμανίας, τα δικαστήρια της Ολλανδίας δεν έχουν καμία δικαιοδοσία να εκδικάσουν αγωγές που ασκούνται βάσει της απαιτήσεως αυτής.

- 25 Κατά το *Gerechtshof te Arnhem*, η συλλογιστική αυτή ισχύει επίσης και για την περίπτωση που η αγωγή της *Holterman Ferho Exploitatie* εμπίπτει στις ενοχές εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας. Τα ολλανδικά δικαστήρια δεν είναι αρμόδια να εκδικάσουν αγωγή βάσει ενοχής εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας η οποία αφορά απαίτηση από «ατομική σύμβαση εργασίας», κατά την έννοια του άρθρου 18 του κανονισμού 44/2001, εφόσον το κεφάλαιο II, τμήμα 5, του κανονισμού αυτού περιλαμβάνει ειδικό κανόνα διεθνούς δικαιοδοσίας ο οποίος παρεκκλίνει από τους κανόνες του άρθρου 5, σημεία 1 και 3, του εν λόγω κανονισμού.
- 26 Οι τέσσερις εταιρίες άσκησαν αναίρεση κατά της αποφάσεως του *Gerechtshof te Arnhem* ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.
- 27 Με την αίτησή τους αναιρέσεως, οι τέσσερις εταιρίες προσάπτουν στο *Gerechtshof te Arnhem* ότι υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο ή ότι δεν αιτιολόγησε επαρκώς την απόφασή του. Οι εν λόγω αιτιάσεις βάλλουν κατά της ερμηνείας και εφαρμογής των συναφών κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας που περιλαμβάνονται στον κανονισμό 44/2001, δηλαδή τις διατάξεις του άρθρου 5, σημεία 1, στοιχείο α', και 3, του άρθρου 18, παράγραφος 1, και του άρθρου 20, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού, σε συνδυασμό μεταξύ τους. Οι τέσσερις εταιρίες προσάπτουν, ειδικότερα, στο *Gerechtshof te Arnhem* ότι έκρινε ότι τα ολλανδικά δικαστήρια δεν ήταν αρμόδια καθόσον οι απαιτήσεις τους στηρίζονται στη μη εκπλήρωση από τον F. Spies von Büllesheim των υποχρεώσεων του στο πλαίσιο των καθηκόντων του ως διευθυντή της *Holterman Ferho Exploitatie*.
- 28 Το *Hoge Raad der Nederlanden* επισημαίνει ότι στο ολλανδικό δίκαιο γίνεται διάκριση μεταξύ, αφενός, της ευθύνης που έχει ένα πρόσωπο υπό την ιδιότητα του διαχειριστή μιας εταιρίας λόγω παραβάσεως της κατά το εταιρικό δίκαιο υποχρεώσεώς του να ασκεί ορθώς τα καθήκοντά του δυνάμει του άρθρου 2:9 του BW ή «λόγω παράνομης συμπεριφοράς» κατά την έννοια του άρθρου 6:162 του BW, και αφετέρου, της ευθύνης που έχει το πρόσωπο αυτό, ανεξάρτητα από την ιδιότητα του διαχειριστή, ως «μισθωτός εργαζόμενος» στην εταιρία αυτή λόγω «δόλου ή αμέλειας κατά την εκτέλεση της συμβάσεως εργασίας», υπό την έννοια του άρθρου 7:661 του BW.
- 29 Το ζήτημα αν τα ολλανδικά δικαστήρια είναι αρμόδια για την εκδίκαση της υποθέσεως απαιτεί, κατά τη γνώμη του *Hoge Raad der Nederlanden*, εξέταση της σχέσεως που υφίσταται μεταξύ, αφενός, των κανόνων δικαιοδοσίας που προβλέπονται στο τμήμα 5 του κεφαλαίου II (άρθρα 18 έως 21) του κανονισμού 44/2001 και, αφετέρου, των κανόνων δικαιοδοσίας που περιέχονται στο άρθρο 5, σημεία 1, στοιχείο α', και 3, του κανονισμού αυτού. Ειδικότερα, το ερώτημα που τίθεται είναι αν το εν λόγω τμήμα 5 αντιτίθεται στην εφαρμογή των διατάξεων του εν λόγω άρθρου 5, σημεία 1, στοιχείο α', και 3, σε περίπτωση όπως η προκείμενη, στην οποία ο εναγόμενος ενάγεται από εταιρία όχι μόνον υπό την ιδιότητα του διαχειριστή της εταιρίας αυτής λόγω κακής ασκήσεως των καθηκόντων του ή λόγω παράνομης συμπεριφοράς, αλλά και ανεξάρτητα από την ιδιότητα αυτή, λόγω δόλου ή ηθελημένης αμέλειας κατά την εκτέλεση της συμβάσεως εργασίας που είχε συνάψει με την εν λόγω εταιρία.
- 30 Υπό τις συνθήκες αυτές, το *Hoge Raad der Nederlanden* αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχουν οι διατάξεις του τμήματος 5 του κεφαλαίου II (άρθρα 18 έως 21) του κανονισμού 44/2001 την έννοια ότι αντιτίθενται στην από τον δικαστή εφαρμογή του άρθρου 5, σημείο 1, στοιχείο α', άλλως του άρθρου 5, σημείο 3, του εν λόγω κανονισμού σε μια περίπτωση όπως η επίμαχη, όπου ο εναγόμενος ενήχθη από εταιρία όχι μόνο λόγω κακής ασκήσεως των καθηκόντων του, άλλως

λόγω παράνομης συμπεριφοράς, υπό την ιδιότητά του ως διαχειριστής της εν λόγω εταιρίας, αλλά και ανεξάρτητα από την ιδιότητα αυτή λόγω δόλου, άλλως ηθελημένης αμέλειας κατά την εκτέλεση της συμβάσεως εργασίας που είχε συνάψει με την εταιρία αυτή;

- 2) α) Σε περίπτωση που η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι αρνητική: έχει ο όρος “διαφορές εκ συμβάσεως” που περιλαμβάνεται στο άρθρο 5, σημείο 1, στοιχείο α’, του κανονισμού 44/2001 την έννοια ότι αφορά επίσης μια περίπτωση όπως η επίμαχη, όπου εταιρία ενήγαγε ένα άτομο υπό την ιδιότητά του ως διαχειριστή της εταιρίας αυτής λόγω παραβάσεως της υποχρεώσεως που το άτομο αυτό έχει να ασκεί ορθώς τα κατά το εταιρικό δίκαιο καθήκοντά του;
- β) Σε περίπτωση που η απάντηση στο υπό α’ του δευτέρου ερωτήματος είναι καταφατική: έχει ο όρος “ο τόπος όπου εκπληρώθηκε ή οφείλει να εκπληρωθεί η παροχή”, που περιλαμβάνεται στο άρθρο 5, σημείο 1, στοιχείο α’, του κανονισμού 44/2001, την έννοια ότι αφορά τον τόπο όπου ο διαχειριστής άσκησε ή έπρεπε να ασκήσει τα κατά το εταιρικό δίκαιο καθήκοντά του, ο οποίος κατά κανόνα είναι ο τόπος στον οποίο η ενδιαφερόμενη εταιρία έχει την κεντρική της διοίκηση ή την κύρια εγκατάστασή της κατά την έννοια του άρθρου 60, παράγραφος 1, στοιχεία β’ και γ’, του εν λόγω κανονισμού;
- 3) α) Σε περίπτωση που η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι αρνητική: έχει ο όρος “ενοχές εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας”, που περιλαμβάνεται στο άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001, την έννοια ότι αφορά επίσης μια περίπτωση όπως η επίμαχη, όπου εταιρία ενήγαγε ένα άτομο υπό την ιδιότητά του ως διαχειριστή της εταιρίας αυτής λόγω κακής ασκήσεως των κατά το εταιρικό δίκαιο καθηκόντων του, άλλως λόγω παράνομης συμπεριφοράς;
- β) Σε περίπτωση που η απάντηση στο υπό α’ του τρίτου ερωτήματος είναι καταφατική: έχει ο όρος “ο τόπος όπου συνέβη ή ενδέχεται να συμβεί το ζημιογόνο γεγονός”, που περιλαμβάνεται στο άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001, την έννοια ότι αφορά τον τόπο όπου ο διαχειριστής άσκησε ή έπρεπε να ασκήσει τα κατά το εταιρικό δίκαιο καθήκοντά του, ο οποίος κατά κανόνα είναι ο τόπος στον οποίο η ενδιαφερόμενη εταιρία έχει την κεντρική της διοίκηση ή την κύρια εγκατάστασή της κατά την έννοια του άρθρου 60, παράγραφος 1, στοιχεία β’ και γ’, του εν λόγω κανονισμού;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- 31 Εισαγωγικά, παρατηρείται ότι το αιτούν δικαστήριο, στον βαθμό που καλείται να εκδικάσει, σύμφωνα με τους κανόνες του εθνικού δικαίου, αγωγή περί αναγνώρισεως της ευθύνης προσώπου τόσο υπό την ιδιότητα του διευθυντή όσο και υπό την ιδιότητα του διαχειριστή εταιρίας καθώς και βάσει αδικοπραξίας, απευθύνει ερώτημα προς το Δικαστήριο επί της ερμηνείας των διατάξεων του κανονισμού 44/2001 σχετικά με τη δικαιοδοσία σε θέματα ατομικών συμβάσεων εργασίας, κατά την έννοια του κεφαλαίου II, τμήμα 5 (άρθρα 18 έως 21), του κανονισμού 44/2001 σε «διαφορές εκ συμβάσεως», κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, του κανονισμού αυτού, και σε «ενοχές εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας», κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 3, του εν λόγω κανονισμού.
- 32 Συναφώς, το γεγονός απλώς και μόνον ότι ο ενάγων προσδιορίζει με το δικόγραφο της αγωγής του διάφορες νομικές βάσεις της ευθύνης δεν αρκεί για να θεωρηθεί ότι η πράξη αυτή μπορεί να εμπίπτει σε όλες τις προβαλλόμενες διατάξεις. Συγκεκριμένα, τούτο ισχύει μόνον εάν η προσαπτόμενη συμπεριφορά μπορεί να θεωρηθεί ως παράβαση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις διατάξεις αυτές, γεγονός που απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει (βλ., κατ’ αναλογία, απόφαση Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, σκέψη 24).

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 33 Με το πρώτο του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν εάν οι διατάξεις του κεφαλαίου II, τμήμα 5 (άρθρα 18 έως 21), του κανονισμού 44/2001 έχουν την έννοια ότι σε περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, στην οποία μία εταιρία ενάγει πρόσωπο που άσκησε καθήκοντα διευθυντή και διαχειριστή της εταιρίας αυτής προκειμένου να διαπιστωθούν παραπτώματά του κατά την άσκηση των καθηκόντων του και να υποχρεωθεί αυτός σε καταβολή αποζημιώσεως, οι εν λόγω διατάξεις κωλύουν την εφαρμογή του άρθρου 5, σημεία 1 και 3, του κανονισμού αυτού.
- 34 Πρέπει να επισημανθεί καταρχάς ότι το ζήτημα της εφαρμογής των ειδικών κανόνων δικαστικής δικαιοδοσίας που προβλέπονται στο εν λόγω τμήμα του κανονισμού 44/2001 τίθεται, εν προκειμένω, μόνον εάν ο F. Spies von Büllenheim μπορεί να θεωρηθεί ότι συνδέεται με «ατομική σύμβαση εργασίας», κατά την έννοια του άρθρου 18, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού, με την εταιρία στην οποία υπήρξε διευθυντής και διαχειριστής, και μπορεί επομένως να χαρακτηριστεί ως «εργαζόμενος» κατά την έννοια του ίδιου άρθρου, παράγραφος 2.
- 35 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, αφενός, ο κανονισμός 44/2001 δεν ορίζει ούτε την έννοια της «ατομικής σύμβασης εργασίας» ούτε την έννοια του «εργαζόμενου».
- 36 Αφετέρου, το ζήτημα του χαρακτηρισμού της σχέσης μεταξύ του F. Spies von Büllenheim και της εν λόγω εταιρίας δεν μπορεί να επιλυθεί βάσει της εθνικής νομοθεσίας (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση Kiiski, C-116/06, EU:C:2007:536, σκέψη 26).
- 37 Συγκεκριμένα, για να διασφαλιστεί η πλήρης αποτελεσματικότητα του κανονισμού 44/2001 και ειδικότερα του εν λόγω άρθρου 18, οι νομικές έννοιες που περιλαμβάνονται στο άρθρο αυτό πρέπει να ερμηνεύονται αυτοτελώς και, επομένως, ομοιομόρφως στο σύνολο των κρατών μελών (απόφαση Mahamdia, C-154/11, EU:C:2012:491, σκέψη 42).
- 38 Καθόσον ο κανονισμός 44/2001 αντικατέστησε τη Σύμβαση των Βρυξελλών, η ερμηνεία που έχει δοθεί από το Δικαστήριο όσον αφορά τις διατάξεις της Συμβάσεως αυτής ισχύει και για τις διατάξεις του εν λόγω κανονισμού, όταν οι διατάξεις των κοινοτικών αυτών πράξεων μπορούν να χαρακτηριστούν ως ισοδύναμες (απόφαση Zuid-Chemie, C-189/08, EU:C:2009:475, σκέψη 18).
- 39 Όσον αφορά το άρθρο 5, σημείο 1, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, δυνάμει του οποίου εκδόθηκαν τα άρθρα 18 έως 21 του κανονισμού 44/2001, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι οι συμβάσεις εργασίας παρουσιάζουν ορισμένες ιδιαιτερότητες, καθόσον δημιουργούν μια διαρκή σχέση που εντάσσει τον εργαζόμενο σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο χειρισμού των υποθέσεων της επιχειρήσεως ή του εργοδότη και καθόσον περιορίζονται τυπικώς στον χώρο ασκήσεως των δραστηριοτήτων, ο οποίος προσδιορίζει την εφαρμογή διατάξεων αναγκαστικού δικαίου και συλλογικών συμβάσεων (απόφαση Shenavai, 266/85, EU:C:1987:11, σκέψη 16).
- 40 Η ερμηνεία αυτή ενισχύεται από το σημείο 41 της έκθεσης των P. Jenard και G. Möller σχετικά με τη Σύμβαση για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, που υπογράφηκε στο Λουγκάνο στις 16 Σεπτεμβρίου 1988 (ΕΕ 1990, C 189, σ. 57), κατά την οποία, η αυτοτελής έννοια της «συμβάσεως εργασίας» μπορεί να θεωρηθεί ότι προϋποθέτει μια σχέση εξάρτησης του εργαζόμενου έναντι του εργοδότη.
- 41 Εξάλλου, όσον αφορά την έννοια του «εργαζόμενου», το Δικαστήριο έχει κρίνει, ερμηνεύοντας το άρθρο 45 ΣΛΕΕ καθώς και διάφορες νομοθετικές πράξεις της Ένωσης, όπως η οδηγία 92/85/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Οκτωβρίου 1992, σχετικά με την εφαρμογή μέτρων που αποβλέπουν στη βελτίωση της υγείας και της ασφάλειας κατά την εργασία των εγκύων, λεχόνων και γαλουχουσών εργαζομένων (δέκατη ειδική οδηγία κατά την έννοια του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/391/ΕΟΚ) (ΕΕ L 348, σ. 1), ότι το κύριο χαρακτηριστικό της εργασιακής σχέσεως είναι το γεγονός ότι ένα πρόσωπο παρέχει, κατά τη διάρκεια ορισμένου χρόνου, προς άλλο πρόσωπο και υπό τη

διεύθυνσή του, υπηρεσίες έναντι των οποίων εισπράττει αμοιβή (βλ., στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, απόφαση *Lawrie-Blum*, 66/85, EU:C:1986:284, σκέψεις 16 και 17, καθώς και, στο πλαίσιο της οδηγίας 92/85, απόφαση *Danosa*, C-232/09, EU:C:2010:674, σκέψη 39).

- 42 Τα στοιχεία αυτά πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη σε σχέση με την έννοια του «εργαζόμενου», όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 18 του κανονισμού 44/2001.
- 43 Όσον αφορά τους σκοπούς του κεφαλαίου II, τμήμα 5, του κανονισμού 44/2001, υπενθυμίζεται ότι, όπως προκύπτει από την αιτιολογική του σκέψη 13, ο εν λόγω κανονισμός αποσκοπεί στο να διασφαλίσει στον πλέον αδύναμο συμβαλλόμενο των συμβάσεων, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι εργασιακές συμβάσεις, ενισχυμένη προστασία κατ' εξαίρεση από τους γενικούς κανόνες δικαιοδοσίας.
- 44 Πρέπει, συναφώς, να υπομνησθεί ότι οι διατάξεις που περιλαμβάνονται στο εν λόγω τμήμα 5 έχουν όχι μόνον ειδικό, αλλά και εξαντλητικό χαρακτήρα (απόφαση *Glaxosmithkline και Laboratoires Glaxosmithkline*, C-462/06, EU:C:2008:299, σκέψη 18).
- 45 Υπό το πρίσμα των εκτιμήσεων αυτών, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει, στηριζόμενο στα κριτήρια που υπενθυμίζονται στις σκέψεις 39 και 41 της παρούσας αποφάσεως, εάν, εν προκειμένω, ο F. Spies von Büllesheim, υπό την ιδιότητα του διευθυντή και διαχειριστή της *Holterman Ferho Exploitatie*, παρείχε, για ορισμένη περίοδο, συγκεκριμένες υπηρεσίες προς την εταιρία αυτή και υπό τη διεύθυνσή της, έναντι των οποίων ελάμβανε αμοιβή και εάν συνδεόταν με αυτήν με μια διαρκή σχέση που τον ενέτασσε σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο χειρισμού των υποθέσεων της εν λόγω εταιρίας.
- 46 Όσον αφορά ειδικότερα τη σχέση εξαρτήσεως, η ύπαρξη μιας τέτοιας σχέσεως πρέπει να εκτιμάται κατά περίπτωση σε συνάρτηση με όλα τα στοιχεία και όλες τις περιστάσεις που χαρακτηρίζουν τις σχέσεις των μερών (απόφαση *Balkaya*, C-229/14, EU:C:2015:455, σκέψη 37).
- 47 Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξετάσει κατά πόσον ο F. Spies von Büllesheim μπορούσε, υπό την ιδιότητα του μετόχου της *Holterman Ferho Exploitatie*, να επηρεάζει τη βούληση του διοικητικού οργάνου της εταιρίας αυτής στην οποία ήταν διαχειριστής. Στην περίπτωση αυτή, πρέπει να καταδειχθεί ποιος ήταν αρμόδιος να του δίνει οδηγίες και να ελέγχει την εφαρμογή τους. Εάν αποδειχθεί ότι η δυνατότητα του F. Spies von Büllesheim να επηρεάζει το εν λόγω όργανο δεν ήταν αμελητέα, πρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι δεν υπήρχε σχέση εξαρτήσεως όπως ορίζεται στη νομολογία του Δικαστηρίου για την έννοια του εργαζόμενου.
- 48 Στην περίπτωση που το αιτούν δικαστήριο διαπιστώσει, μετά την εξέταση όλων των προαναφερθέντων στοιχείων, ότι ο F. Spies von Büllesheim συνδεόταν, υπό την ιδιότητα του διευθυντή και του διαχειριστή, με τη *Holterman Ferho Exploitatie* με «ατομική σύμβαση εργασίας» κατά την έννοια του άρθρου 18, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001, σ' αυτό εναπόκειται να εφαρμόσει τους κανόνες δικαιοδοσίας του κεφαλαίου II, τμήμα 5, του κανονισμού 44/2001.
- 49 Βάσει των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι οι διατάξεις του κεφαλαίου II, τμήμα 5 (άρθρα 18 έως 21), του κανονισμού 44/2001 έχουν την έννοια ότι, σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, στην οποία μία εταιρία ενάγει πρόσωπο που άσκησε καθήκοντα διευθυντή και διαχειριστή της εταιρίας αυτής προκειμένου να διαπιστωθούν παραπτώματά του κατά την άσκηση των καθηκόντων του και να υποχρεωθεί αυτός σε καταβολή αποζημιώσεως, κωλύουν την εφαρμογή του άρθρου 5, σημεία 1 και 3, του κανονισμού αυτού υπό την προϋπόθεση ότι το εν λόγω πρόσωπο παρείχε για ορισμένη περίοδο, υπό την ιδιότητα του διευθυντή και διαχειριστή, υπηρεσίες προς την εταιρία αυτή και υπό τη διεύθυνσή της έναντι των οποίων ελάμβανε αμοιβή, πράγμα που εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.

Επί του δεύτερου ερωτήματος

- 50 Με το δεύτερο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν εάν το άρθρο 5, σημείο 1, του κανονισμού 44/2001 έχει την έννοια ότι η αγωγή εταιρίας κατά του πρώην διαχειριστή της λόγω φερόμενης παραβάσεως των υποχρεώσεων που υπείχε δυνάμει του εταιρικού δικαίου εμπίπτει στην έννοια της «διαφοράς εκ συμβάσεως». Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, το αιτούν δικαστήριο ερωτά εάν ο τόπος όπου εκπληρώθηκε ή οφείλει να εκπληρωθεί η παροχή που αποτελεί τη νομική βάση της αγωγής αντιστοιχεί στον τόπο που διαλαμβάνεται στο άρθρο 60, παράγραφος 1, στοιχεία β' και γ', του κανονισμού αυτού.
- 51 Το ερώτημα αυτό είναι λυσιτελές για την επίλυση της υποθέσεως της κύριας δίκης στην περίπτωση που το αιτούν δικαστήριο διαπιστώσει, κατόπιν της εξετάσεως των στοιχείων που παρέσχε το Δικαστήριο σε απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, ότι ο F. Spies von Bülllesheim δεν άσκησε τα καθήκοντά του ως εργαζόμενος της Holterman Ferho Exploitatie.
- 52 Για να δοθεί απάντηση στο πρώτο μέρος του δεύτερου ερωτήματος, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, η έννοια των «διαφορών εκ συμβάσεως» του άρθρου 5, σημείο 1, του κανονισμού 44/2001 προϋποθέτει την ύπαρξη δεσμεύσεως την οποία ο συμβαλλόμενος ανέλαβε ελεύθερα έναντι του αντισυμβαλλομένου του (βλ. απόφαση *Česká spořitelna*, C-419/11, EU:C:2013:165, σκέψη 46).
- 53 Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 46 των προτάσεών του, ο F. Spies von Bülllesheim και η Holterman Ferho Exploitatie ανέλαβαν ελεύθερα αμοιβαίες δεσμεύσεις υπό την έννοια ότι ο F. Spies von Bülllesheim επέλεξε να διευθύνει και να διοικεί την εταιρία, η δε εταιρία ανέλαβε την υποχρέωση να αμείβει την εν λόγω εργασία, οπότε μπορεί να θεωρηθεί ότι η σχέση τους είναι συμβατικής φύσεως και, επομένως, η αγωγή της εταιρίας κατά του πρώην διαχειριστή της λόγω φερόμενης παραβάσεως της υποχρεώσεώς του να ασκεί ορθώς τα καθήκοντα που προβλέπονται από το εταιρικό δίκαιο εμπίπτει στην έννοια των «διαφορών εκ συμβάσεως», όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 5, σημείο 1, του κανονισμού 44/2001.
- 54 Συγκεκριμένα, η δραστηριότητα του διαχειριστή δημιουργεί στενές σχέσεις της ίδιας φύσεως με εκείνες που δημιουργούνται μεταξύ των συμβαλλομένων μερών μιας συμβάσεως, και επομένως θεμιτώς θεωρείται ότι η αγωγή της εταιρίας κατά του πρώην διαχειριστή της λόγω φερόμενης παραβάσεως της υποχρεώσεώς του να ασκεί ορθώς τα καθήκοντα που προβλέπονται από το εταιρικό δίκαιο εμπίπτει στην έννοια των «διαφορών εκ συμβάσεως», όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 5, σημείο 1, του κανονισμού 44/2001 (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση *Peters Bauunternehmung*, 34/82, EU:C:1983:87, σκέψη 13).
- 55 Όσον αφορά το ερώτημα του «τόπου», κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, του κανονισμού 44/2001, όπου εκπληρώθηκε ή οφείλει να εκπληρωθεί η παροχή που αποτελεί τη νομική βάση της αγωγής, είναι σκόπιμο να γίνει διάκριση αναλόγως του αν η εν λόγω αγωγή εμπίπτει στο άρθρο 5, σημείο 1, στοιχείο α', ή στο άρθρο 5, σημείο 1, στοιχείο β', δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού αυτού.
- 56 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, λαμβανομένης υπόψη της ιεραρχίας μεταξύ των στοιχείων α' και β' που επιβάλλει το στοιχείο γ' της διατάξεως αυτής, ο κανόνας διεθνούς δικαιοδοσίας που προβλέπει το άρθρο 5, σημείο 1, στοιχείο α', του κανονισμού 44/2001 δεν μπορεί να εφαρμοστεί παρά εναλλακτικώς και εφόσον δεν συμφωνήθηκε διαφορετικά σε σχέση με τους κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας που προβλέπονται στο άρθρο 5, σημείο 1, στοιχείο β', του κανονισμού αυτού (απόφαση *Corman-Collins*, C-9/12, EU:C:2013:860, σκέψη 42).
- 57 Όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, σύμβαση της οποίας η χαρακτηριστική υποχρέωση είναι η παροχή υπηρεσίας θα χαρακτηριστεί ως «παροχή υπηρεσιών» κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, στοιχείο β', δεύτερη περίπτωση, του ίδιου κανονισμού (απόφαση *Car Trim*,

C-381/08, EU:C:2010:90, σκέψη 32). Η έννοια των «υπηρεσιών» προϋποθέτει, κατ' ελάχιστον, ότι ο παρέχων τις υπηρεσίες ασκεί συγκεκριμένη δραστηριότητα έναντι αμοιβής (απόφαση *Falco Privatstiftung και Rabitsch*, C-533/07, EU:C:2009:257, σκέψη 29).

- 58 Στο πλαίσιο του εταιρικού δικαίου, στον βαθμό που η χαρακτηριστική υποχρέωση της έννομης σχέσης που υφίσταται μεταξύ του διαχειριστή και της εταιρίας συνεπάγεται συγκεκριμένη δραστηριότητα για την οποία καταβάλλεται αμοιβή, η δραστηριότητα αυτή πρέπει να χαρακτηριστεί ως «παροχή υπηρεσιών» κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, στοιχείο β', δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 44/2001.
- 59 Υπό το πρίσμα των σκέψεων αυτών πρέπει να καθοριστεί ποιος είναι ο τόπος όπου εκπληρώθηκε ή οφείλει να εκπληρωθεί η παροχή που αποτελεί τη νομική βάση της αγωγής.
- 60 Λαμβανομένου υπόψη του γράμματος του άρθρου 5, σημείο 1, στοιχείο β', δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 44/2001, κατά το οποίο καθοριστικής σημασίας είναι ο τόπος, εντός κράτους μέλους, όπου «δυνάμει της σύμβασης» έγινε η έπρεπε να γίνει η παροχή των υπηρεσιών, ο τόπος της κύριας παροχής υπηρεσιών πρέπει να συνάγεται, στο μέτρο του δυνατού, από τις διατάξεις της ίδιας της συμβάσεως (απόφαση *Wood Floor Solutions Andreas Domberger*, C-19/09, EU:C:2010:137, σκέψη 38).
- 61 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, δεν αμφισβητείται ότι η σύμβαση της 7ης Μαΐου 2001 δεν περιείχε καμία ρήτρα που να επιβάλλει στον F. Spies von Bülllesheim να ασκήσει αναγκαστικά τις δραστηριότητές του σε συγκεκριμένο τόπο.
- 62 Ωστόσο, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει, στο καταστατικό της Holterman Ferho Exploitatie ή σε οποιοδήποτε άλλο έγγραφο που προσδιορίζει τις υποχρεώσεις του διαχειριστή προς την εταιρία αυτή, εάν μπορεί να συναχθεί ο τόπος εκπληρώσεως της κύριας παροχής των υπηρεσιών του F. Spies von Bülllesheim.
- 63 Εάν ο τόπος στον οποίο παρέσχε κατά κύριο λόγο τις υπηρεσίες του ο F. Spies von Bülllesheim δεν μπορεί να προσδιοριστεί ούτε από τις διατάξεις του καταστατικού της Holterman Ferho Exploitatie ούτε από κανένα άλλο έγγραφο που καθορίζει τις υποχρεώσεις του διαχειριστή προς την εταιρία, τότε, στην περίπτωση αυτή, πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι οι εν λόγω υπηρεσίες παρασχέθηκαν για λογαριασμό της εταιρίας αυτής.
- 64 Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 57 των προτάσεών του, ελλείψει διευκρινίσεως στο εταιρικό καταστατικό ή σε οποιοδήποτε άλλο έγγραφο εισάγουσας εξαίρεση, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να καθορίσει τον τόπο στον οποίο ο F. Spies von Bülllesheim άσκησε πράγματι, κατά κύριο λόγο, τις δραστηριότητες εκτελέσεως της συμβάσεως, υπό την προϋπόθεση ότι η παροχή των υπηρεσιών στον εν λόγω τόπο δεν είναι αντίθετη προς τη βούληση των συμβαλλομένων, όπως αυτή προκύπτει από τη συμφωνία τους. Για τον σκοπό αυτό μπορούν να ληφθούν υπόψη, μεταξύ άλλων, ο χρόνος παραμονής στον τόπο αυτόν, καθώς και η σπουδαιότητα της δραστηριότητας που ασκήθηκε εκεί, ενώ απόκειται στον εθνικό δικαστή να εκτιμήσει εάν έχει διεθνή δικαιοδοσία, λαμβάνοντας υπόψη τα αποδεικτικά στοιχεία που έχουν υποβληθεί στην κρίση του.
- 65 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 5, σημείο 1, του κανονισμού 44/2001 έχει την έννοια ότι η αγωγή της εταιρίας κατά του πρώην διαχειριστή της λόγω φερόμενης παραβάσεως των υποχρεώσεων που υπέχει από το εταιρικό δικαιο εμπίπτει στην έννοια των «διαφορών εκ συμβάσεως». Ελλείψει διευκρινίσεως στο εταιρικό καταστατικό ή σε οποιοδήποτε άλλο έγγραφο που να εισάγει εξαίρεση, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να καθορίσει τον τόπο στον οποίο ο διαχειριστής άσκησε πράγματι, κατά κύριο λόγο, τις δραστηριότητες εκτελέσεως της συμβάσεως, υπό την προϋπόθεση ότι η παροχή των υπηρεσιών στον εν λόγω τόπο δεν είναι αντίθετη προς τη βούληση των συμβαλλομένων, όπως αυτή προκύπτει από τη συμφωνία τους.

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 66 Με το τρίτο ερώτημα, το Hoge Raad der Nederlanden ερωτά, κατ' ουσίαν, εάν το άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001 έχει την έννοια ότι, στον βαθμό που το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο παρέχει τη δυνατότητα ασκήσεως αγωγής ταυτοχρόνως βάσει συμβατικής σχέσεως και βάσει ενοχής εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας, η διάταξη αυτή καλύπτει περίπτωση όπως η επίδικη στην υπόθεση της κύριας δίκης, στην οποία εταιρία ασκεί αγωγή κατά προσώπου τόσο υπό την ιδιότητα του διαχειριστή της εν λόγω εταιρίας όσο και λόγω παράνομης συμπεριφοράς του. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί εάν ο τόπος όπου συνέβη ή ενδέχεται να συμβεί το ζημιολόγο γεγονός αντιστοιχεί στον τόπο που αναφέρεται στο άρθρο 60, παράγραφος 1, στοιχεία β' και γ', του κανονισμού αυτού.
- 67 Το τρίτο αυτό ερώτημα, όπως ακριβώς και το δεύτερο, είναι λυσιτελές για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης στην περίπτωση που το αιτούν δικαστήριο διαπιστώσει, κατόπιν της εξετάσεως των στοιχείων που παρέσχε το Δικαστήριο σε απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, ότι ο F. Spies von Büllesheim δεν άσκησε τα καθήκοντά του ως εργαζόμενος της Holterman Ferho Exploitatie.
- 68 Κατά πάγια νομολογία, το άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001 εφαρμόζεται σε κάθε απαίτηση με την οποία τίθεται ζήτημα ευθύνης του εναγομένου και η οποία δεν αφορά «διαφορές εκ συμβάσεως» κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, του εν λόγω κανονισμού (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, σκέψη 20 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 69 Όπως προκύπτει από την απάντηση που δόθηκε στο δεύτερο ερώτημα, η έννομη σχέση που υφίσταται μεταξύ της εταιρίας και του διαχειριστή της πρέπει να χαρακτηριστεί ως «διαφορά εκ συμβάσεως» κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, του κανονισμού 44/2001.
- 70 Επομένως, στον βαθμό που το εθνικό δίκαιο παρέχει τη δυνατότητα να στηριχθεί απαίτηση της εταιρίας κατά του πρώην διαχειριστή της σε φερόμενη παράνομη συμπεριφορά, η εν λόγω απαίτηση μπορεί να εμπίπτει στις «ενοχές εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας», κατά την έννοια του κανόνα διεθνούς δικαιοδοσίας του άρθρου 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001, μόνον εάν δεν συνδέεται με την έννομη σχέση συμβατικής φύσεως μεταξύ της εταιρίας και του διαχειριστή.
- 71 Εάν, γεγονός που εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, η προσαπτόμενη συμπεριφορά μπορεί να θεωρηθεί ως παράβαση συμβατικών υποχρεώσεων του διαχειριστή, πρέπει να συναχθεί ότι αρμόδιο δικαστήριο για να αποφανθεί επί της διαφοράς αυτής είναι το δικαστήριο που ορίζεται στο άρθρο 5, σημείο 1, του κανονισμού 44/2001. Σε αντίθετη περίπτωση, έχει εφαρμογή ο κανόνας δικαιοδοσίας του άρθρου 5, σημείο 3, του κανονισμού αυτού (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, σκέψεις 24 έως 27).
- 72 Συναφώς, πρέπει να τονιστεί ότι το άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001 πρέπει να ερμηνεύεται αυτοτελώς και περιοριστικώς (απόφαση CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, σκέψη 37 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Όσον αφορά τον τόπο στον «οποίο συνέβη ή ενδέχεται να συμβεί το ζημιολόγο γεγονός» που διαλαμβάνεται στο άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001, πρέπει να υπομνησθεί ότι η φράση αυτή αφορά τόσο τον τόπο επελεύσεως της ζημίας όσο και τον τόπο όπου συνέβη το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός, οπότε ο εναγόμενος μπορεί να εναχθεί, κατ' επιλογήν του ενάγοντος, ενώπιον του δικαστηρίου του ενός ή του άλλου εκ των δύο αυτών τόπων (απόφαση Coty Germany, C-360/12, EU:C:2014:1318, σκέψη 46).
- 73 Κατά πάγια νομολογία, ο κανόνας διεθνούς δικαιοδοσίας του άρθρου 5, σημείο 3, του εν λόγω κανονισμού στηρίζεται στην ύπαρξη ιδιαιτέρως στενού συνδέσμου μεταξύ της διαφοράς και των δικαστηρίων του τόπου στον οποίο συνέβη ή ενδέχεται να συμβεί το ζημιολόγο γεγονός, βάσει του οποίου δικαιολογείται η διεθνής δικαιοδοσία των δικαστηρίων αυτών για λόγους εύρυθμης λειτουργίας της δικαιοσύνης και αποτελεσματικής οργανώσεως της δίκης (απόφαση CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, σκέψη 39 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 74 Συγκεκριμένα, όσον αφορά τις ενοχές εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας, το δικαστήριο του τόπου όπου συνέβη ή ενδέχεται να συμβεί το ζημιογόνο γεγονός είναι συνήθως το πλέον κατάλληλο να αποφανθεί, ιδίως για λόγους εγγύτητας προς τη διαφορά και ευχέρειας συλλογής των αποδείξεων (απόφαση CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, σκέψη 40).
- 75 Ο προσδιορισμός ενός εκ των συνδέσμων που έχει δεχθεί η νομολογία η οποία υπομνήσθηκε στη σκέψη 72 της παρούσας αποφάσεως πρέπει, επομένως, να καθιστά δυνατή την απονομή διεθνούς δικαιοδοσίας στο δικαστήριο που βρίσκεται αντικειμενικά σε καλύτερη θέση να εκτιμήσει κατά πόσο συντρέχουν οι προϋποθέσεις που στοιχειοθετούν την ευθύνη του εναγομένου, οπότε μπορεί να επιληφθεί της υποθέσεως μόνον το δικαστήριο στην περιφέρεια δικαιοδοσίας του οποίου εντοπίζεται ο εφαρμοστέος σύνδεσμος (απόφαση CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, σκέψη 41 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 76 Όσον αφορά τον τόπο όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός, πρέπει, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 65 των προτάσεών του, να ληφθεί υπόψη ότι ο τόπος αυτός είναι εκείνος στον οποίο ο F. Spies von Bülllesheim ασκούσε συνήθως τα καθήκοντά του ως διαχειριστής της εταιρίας Holterman Ferho Exploitatie.
- 77 Όσον αφορά τον τόπο επελεύσεως της ζημίας, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, είναι ο τόπος στον οποίο εμφανίζεται με συγκεκριμένο τρόπο η προβαλλόμενη ζημία (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, σκέψη 52).
- 78 Εν προκειμένω, για να καθοριστεί ποιος είναι ο τόπος στον οποίο η παράνομη πράξη που τέλεσε ο F. Spies von Bülllesheim κατά την άσκηση των καθηκόντων του ως διαχειριστής μπόρεσε να προκαλέσει ζημία, το αιτούν δικαστήριο, βάσει των στοιχείων που διαθέτει, πρέπει να λάβει υπόψη ότι η έννοια του «τόπου όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός» δεν μπορεί να ερμηνευθεί τόσο ευρέως ώστε να καλύπτει κάθε τόπο στον οποίο θα μπορούσαν να γίνουν αισθητές οι επιζήμιες συνέπειες ενός γεγονότος που έχει ήδη προκαλέσει ζημία, η οποία έχει πράγματι επέλθει σε άλλον τόπο.
- 79 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, στις οποίες εταιρία ενάγει τον πρώην διαχειριστή της λόγω φερόμενης παράνομης συμπεριφοράς του, το άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001 έχει την έννοια ότι η πράξη αυτή εμπίπτει στις ενοχές εξ αδικοπραξίας όταν η προσαπτόμενη συμπεριφορά δεν μπορεί να θεωρηθεί ως παράβαση υποχρεώσεων του διαχειριστή τις οποίες αυτός υπείχε δυνάμει του εταιρικού δικαίου, γεγονός που εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται επίσης να προσδιορίσει, βάσει των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως, τον στενότερο σύνδεσμο με τον τόπο όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός και με τον τόπο επελεύσεως της ζημίας.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 80 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Οι διατάξεις του κεφαλαίου II, τμήμα 5 (άρθρα 18 έως 21), του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, έχουν την έννοια ότι, σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, στην οποία μία εταιρία ενάγει πρόσωπο που άσκησε καθήκοντα διευθυντή και διαχειριστή της εταιρίας αυτής προκειμένου να διαπιστωθούν παραπτώματά του κατά την άσκηση των καθηκόντων του και να υποχρεωθεί αυτός σε καταβολή αποζημιώσεως, κωλύουν την εφαρμογή του άρθρου 5, σημεία 1 και 3, του κανονισμού αυτού υπό την προϋπόθεση ότι το εν λόγω πρόσωπο παρείχε για ορισμένη περίοδο, υπό την ιδιότητα του διευθυντή και διαχειριστή, υπηρεσίες προς την εταιρία αυτή και υπό τη διεύθυνσή της έναντι των οποίων ελάμβανε αμοιβή, πράγμα που εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.
- 2) Το άρθρο 5, σημείο 1, του κανονισμού 44/2001 έχει την έννοια ότι η αγωγή της εταιρίας κατά του πρώην διαχειριστή της λόγω φερόμενης παραβάσεως των υποχρεώσεων που υπέχει από το εταιρικό δίκαιο εμπίπτει στην έννοια των «διαφορών εκ συμβάσεως». Ελλείπει διευκρινίσεως στο εταιρικό καταστατικό ή σε οποιοδήποτε άλλο έγγραφο που να εισάγει εξαίρεση, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να καθορίσει τον τόπο στον οποίο ο διαχειριστής άσκησε πράγματι, κατά κύριο λόγο, τις δραστηριότητες εκτελέσεως της συμβάσεως, υπό την προϋπόθεση ότι η παροχή των υπηρεσιών στον εν λόγω τόπο δεν είναι αντίθετη προς τη βούληση των συμβαλλομένων, όπως αυτή προκύπτει από τη συμφωνία τους.
- 3) Υπό περιστάσεις όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, στις οποίες εταιρία ενάγει τον πρώην διαχειριστή της λόγω φερόμενης παράνομης συμπεριφοράς του, το άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001 έχει την έννοια ότι η πράξη αυτή εμπίπτει στις ενοχές εξ αδικοπραξίας όταν η προσαπτόμενη συμπεριφορά δεν μπορεί να θεωρηθεί ως παράβαση υποχρεώσεων του διαχειριστή τις οποίες αυτός υπείχε δυνάμει του εταιρικού δικαίου, γεγονός που εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται επίσης να προσδιορίσει, βάσει των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως, τον στενότερο σύνδεσμο με τον τόπο όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός και με τον τόπο επελεύσεως της ζημίας.

(υπογραφές)